

E-ISSN: 3023-820X
Yaz 2026 • Summer 2026
Cilt 3 • Volume 3
Sayı 1 • Issue 1

Klasik Divan

Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi (KD-UDKEAD)
International Journal of Language, Culture and Literature Researches (KD-IJLCLR)

Editör
Editor-in-Chief

Öğr. Gör. Esra AKA
(Muş Alparslan Üniversitesi)

Danışma Kurulu
Advisory Board

Prof. Dr. Ahmet Atilla ŞENTÜRK
(İstinye Üniversitesi)

Prof. Dr. Bahir SELÇUK
(Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Bülent BAYRAM
(Kırklareli Üniversitesi)

Prof. Dr. Bünyamin TAŞ
(Aksaray Üniversitesi)

Prof. Dr. Ebru Burcu YILMAZ
(İnönü Üniversitesi)

Prof. Dr. Fettah KUZU
(Gaziantep Üniversitesi)

Prof. Dr. Gençay ZAVOTÇU
(Kocaeli Üniversitesi)

Prof. Dr. Halil İbrahim YAKAR
(Gaziantep Üniversitesi)

Prof. Dr. Hasan KAPLAN
(Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi)

Prof. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK
(Adıyaman Üniversitesi)

Prof. Dr. Kemal YAVUZ
(Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Celal VARİŞOĞLU
(Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Fatih KÖKSAL
(İstanbul Kültür Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Sait ÇALKA
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Prof. Dr. Neslihan İlknur KOÇ KESKİN
(Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK
(Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi)

Prof. Dr. Nimet YILDIRIM
(Atatürk Üniversitesi)

Prof. Dr. Oğuzhan DURMUŞ
(Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi)

Prof. Dr. Orhan Kemâl TAYUKÇUOĞLU
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Prof. Dr. Ozan YILMAZ
(Sakarya Üniversitesi)

Prof. Dr. Sadık ARMUTLU
(Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi)

Prof. Dr. Serkan TÜRKOĞLU
(Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi)

Prof. Dr. Şerife YALÇINKAYA
(Ege Üniversitesi)

Prof. Dr. Zeki TAŞTAN
(Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Doç. Dr. Bünyamin AYÇİÇEĞİ
(İstanbul Üniversitesi)

Doç. Dr. Cemalettin YAVUZ
(Trakya Üniversitesi)

Doç. Dr. Gülşah Gaye FİDAN
(Gaziantep Üniversitesi)

Doç. Dr. Mehmet Akif GÖZİTOK
(Erzurum Teknik Üniversitesi)

Alan Editörleri

Field Editors

Klasik Türk Edebiyatı

Prof. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇUOĞLU
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Prof. Dr. Şerife YALÇINKAYA
(Ege Üniversitesi)

Halk Edebiyatı

Prof. Dr. Canser KARDAŞ
(Muş Alparslan Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Damlanur KÜÇÜKYILDIZ GÖZELCE
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Yeni Türk Edebiyatı

Prof. Dr. Zeki TAŞTAN
(Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Türk Dili

Prof. Dr. Ümit HUNUTLU
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Türk İslâm Edebiyatı

Doç. Dr. Bünyamin AYÇİÇEĞİ
(İstanbul Üniversitesi)

Doç. Dr. Yılmaz ÖKSÜZ
(Ege Üniversitesi)

Türkçe Eğitimi

Öğr. Gör. Dr. Bestami BİLGE
(Çankırı Karatekin Üniversitesi)

Öğr. Gör. Dr. Hakan SÖNMEZ
(Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi)

Tarih ABD

Prof. Dr. Hidayet KARA
(Muş Alparslan Üniversitesi)

Sayı Hakemleri
Issue Reviewers

Prof. Dr. Bahir SELÇUK
(Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Hasan KAPLAN
(Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi)

Prof. Dr. İhsan SAFİ
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Fatih KÖKSAL
(İstanbul Kültür Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Sait ÇALKA
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Prof. Dr. Nuran ÖZTÜRK
(Çukurova Üniversitesi)

Prof. Dr. Sadık ARMUTLU
(Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi)

Prof. Dr. Sadık YAZAR
(İstanbul Medeniyet Üniversitesi)

Prof. Dr. Şerife YALÇINKAYA
(Ege Üniversitesi)

Prof. Dr. Vildan S. COŞKUN
(Sakarya Üniversitesi)

Prof. Dr. Zeki TAŞTAN
(Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Doç. Dr. Alper AY
(Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi)

Doç. Dr. Ayşe TARHAN
(Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi)

Doç. Dr. Bünyamin AYÇİÇEĞİ
(İstanbul Üniversitesi)

Doç. Dr. Fatih Ramazan SÜER
(Sivas Cumhuriyet Üniversitesi)

Doç. Dr. Mustafa Sefa ÇAKIR
(Sivas Cumhuriyet Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Emrah GÖKÇE
(Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Ercan BARAN
(Bingöl Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Hatice ÖZDİL
(Bitlis Eren Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Kadriye HOCAOĞLU ALAGÖZ
(Bursa Uludağ Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Candan YILDIRIM
(Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Songül KARACA
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Öğr. Gör. Dr. Nilüfer KARADAVUT
(Aydın Adnan Menderes Üniversitesi)

Dr. Ahmet GÖKÇE
(Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Yazı İşleri Sorumlusu
Managing Editor

Gizem SERGERDANOĞLU

Dil Editörleri
Language Editors

Öğr. Gör. Dr. Bestami BİLGE (Türkçe)
Öğr. Gör. Dr. Hakan SÖNMEZ (İngilizce)
Dr. Öğr. Üyesi Ebubekir Sıddık ŞAHİN (Farsça)

Musahhihler
Proofreaders

Fatma TÜRK
Haydar ÖZÇELİK

Son Okuma Sorumluları
Final Proofreaders

İlknur CEVHER

Kapak Tasarımı ve Mizanpaj
Cover Design and Layout

Beyza ABDUKARIMOV

Yazışma Adresi
Contact

dergiklasikdivan@gmail.com
<https://dergi.klasikdivan.com>

Taranan Dizinler ve Etik Beyanı

Klasik Divan Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi
E-ISSN: 3023-820X

Dergimizdeki yazıların her türlü sorumluluğu yazarlara aittir.

Kaynak gösterilerek yazılardan alıntı yapılabilir.

Dergimizde; benzerlik oranı için Turnitin kullanılmaktadır.

Yazarlar, yapay zekâ kullanımını bildirmekle yükümlüdür.

Dergimiz; ücretsiz ve tamamen açık erişim olarak sunulmaktadır.

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.21101356>

Dibace

Kıymetli *Klasik Divan* Okurları,

Klasik Divan: Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi 3-1 (KD-UDKEAD 3/1), 29 Haziran'da yayımlanmıştır. Dergi, çift kör hakem uygulaması ile incelenip uygun bulunmayan yazılar elendikten sonra toplam sekiz yazı ile yayıma hazırlanmıştır. Bunlardan; biri *Araştırma Notu*, dördü *Araştırma Makalesi*, biri *Dijital Beşeri Bilimler Makalesi* ve ikisi *Kitap Tanıtım Yazısı*'ndan oluşmaktadır. Bu sayıda dergimize yazılarıyla katkıda bulunan değerli araştırmacılara, hakemlik teklifimizi geri çevirmeyip yazıları inceleyen saygıdeğer hakem kuruluna ve yayımlanma aşamasında büyük bir titizlikle çalışan ekip arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Saygılarımızla.

Baş Editör
Öğr. Gör. Esra AKA

Makale göndermek için başlangıç tarihi: 30 Ocak 2026

Makale göndermek için son tarih: 30 Mayıs 2026

1. Sayının yayımlanma tarihi: 29 Haziran 2026

İÇİNDEKİLER CONTENT

Dergi Künyesi.....	I
Dibace:.....	VI
İçindekiler:	VII

Araştırma Notu Research Note

1. Kastamonulu Harîrî'nin Celâlzâde Mustafa'ya Nişancı Oluşunu Tebrik ve Himaye Talebi Amacıyla Sunduğu Şefâatnâme'si Üzerine On The Şefâatnâme Submitted by Kastamonulu Harîrî to Celâlzâde Mustafa as a Congratulator for His Becoming a Nişancı and as a Request for Protection Prof. Dr. Mücahit KAÇAR.....	1
---	----------

Araştırma Makalesi Research Article

2. El-Kâhiretü'l-Cedîde Romanında Biçimsel Dindarlığın Edebî Eleştirisi Literary Criticism Of Formalistic Piety in The Novel <i>al-Qâhirah al-Jadîdah</i> Dr. Öğr. Üyesi Ayşe KAŞ.....	13
3. Hâcibî'nin Şerh-i Luccetu'l-Esrâr'ı Hajibi's <i>Sharh-i Lujjat Al-Asrar</i> Burçak BİNGÖL.....	36
4. Bir Osmanlı Münevverinin Okuma Kültürü: Kethüdâzâde Mehmed Ârif Efendi Örneği Reading Culture in The Ottoman Intellectual Tradition: The Case Of Kethüdâzâde Mehmed Ârif Efendi Fuat TURPCU.....	43

5. Gelibolulu Mustafa Âlî Divanı'nda Ejderha/Yılan Metaforu The Metaphor of The Dragon/Snake in The Diwan Of Gelibolulu Mustafa Âlî Makbule Nur ÇAPACI.....	93
--	----

Dijital Beşerî Bilimler Makalesi
Essay on Digital Humanities

6. <i>Safahat</i>'ın Birinci ve Altıncı Kitaplarının Metin Madenciliği Yöntemiyle Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi A Comparative Analysis of The First and Sixth Books of <i>Safahat</i> Using Text Mining Methodology Betül SEVİNDİK.....	130
---	-----

Kitap Tanıtım Yazısı
Book Review

7. Türk İslâm Edebiyatında Türler Sevnur DORUK.....	149
---	-----

8. İnsan Deniz ve Hayat Pınar ÇİFTÇİ.....	153
---	-----

İnsan Deniz ve Hayat

Pınar ÇİFTÇİ

Sakarya Üniversitesi

İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü

Doktora Öğrencisi

pinar.ciftci2@ogr.sakarya.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-3648-5607>

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21029654>

Makale Türü/Article Type: Kitap Tanıtım Yazısı

Geliş Tarihi/Date of Submission: 4 Mayıs 2026

Kabul Tarih/Date of Acceptance: 19 Mayıs 2026

Sayfa/Page: 153-158

Atıf/Citation: Çiftçi, Pınar. “İnsan Deniz ve Hayat”. *Klasik Divan: Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 3/1 (2026), 153-158.

Değerlendirme/Peer Review: İki dış hakem-Çift taraflı körleme/Double anonymized-Two external.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bilimsel etik kurallarına uyulduğu ve yararlanılan eserlerin kaynaklarda belirtildiği beyan olunur./It is declared that the principles of scientific ethics have been followed and that all sources used in this study have been duly acknowledged in the references.

İntihal/Plagiarism: Bu makale turnitin programında taranmıştır. /This article was checked by turnitin.

İnsan Deniz ve Hayat

Pınar ÇİFTÇİ

Edebiyat ve tasavvuf tarihimize dair kıymetli çalışmalarıyla tanınan Prof. Dr. Bilal Kemikli; *İnsan, Deniz ve Hayat* adlı eseriyle okuru akademik bir gaye gütmeyen samimi bir yolculuğa davet ediyor. Kitabevi Yayınlarından çıkan ve ikinci baskısıyla okurla buluşan bu eser, yazarın ifadesiyle “Bir fâninin not defteri.” niteliğindedir. Ancak bu defter; kişisel anıların ötesinde şehre, insana ve varlığın özüne dair derin bir tefekkürü de barındırmaktadır.

Yazar Hakkında

Prof. Dr. Bilal Kemikli, Türk İslâm edebiyatı, tasavvuf kültürü ve kültür tarihi alanındaki çalışmalarıyla tanınan akademisyen ve yazardır. Akademik çalışmalarında özellikle tasavvuf edebiyatı, klasik Türk şiiri ve medeniyet düşüncesi üzerinde yoğunlaşan Kemikli’nin deneme ve şiir türünde eserleri de bulunmaktadır. 1965’te Sivas’ta doğan yazar, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden 1990’da mezun olmuştur. 1994’te *Şeyhülislam Arif Hikmet Beyefendi Hayatı ve Eserleri* başlıklı teziyle yüksek lisansını, 1998’de *Sunullah Gaybî Divanı İnceleme-Metin* adlı çalışmasıyla doktorasını tamamlamıştır. Akademik hayatına 1999’da Yüzüncü Yıl Üniversitesinde yardımcı doçent olarak başlayan Kemikli, 2002’de Süleyman Demirel Üniversitesinde doçent, 2008’de Bursa Uludağ Üniversitesinde profesör olmuştur. 2012-2015 yılları arasında Dumlupınar Üniversitesinde İlahiyat Fakültesinde ve 2018-2021 yılları arasında da Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde dekanlık görevlerinde bulunan Kemikli, aynı üniversitede öğretim üyesi olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

GİRİŞ

Bilal Kemikli’nin *İnsan, Deniz ve Hayat* adlı eseri; deneme, hatırat, şehir yazısı ve irfanî sohbet türleri arasında geçişken bir yapı kurarak modern insanın kaybettiği dikkat, sükûnet ve iç huzuru yeniden hatırlatma çabası taşımaktadır. Eser, yalnızca farklı konular üzerine kaleme alınmış yazıların bir araya gelmesinden oluşmaz; şiir, şehir, gelenek, tasavvuf, hafıza, kitap, dostluk ve insan üzerine kurulmuş bütünlüklü bir düşünce atmosferi ortaya koymaktadır. Kitap boyunca hissedilen temel mesele, modern çağın insanı kendi iç dünyasından uzaklaştırmasıdır. Hız, tüketim, gü-rültü ve yüzeysellik içinde yaşayan insan; bakmayı, dinlemeyi, düşünmeyi ve derinleşmeyi giderek unutmaktadır. Kemikli’nin metinleri tam da bu noktada kaybedilen “*irfanî bakış*”ı yeniden arama çabası olarak okunabilir. Kemikli’nin akademisyen kimliği, tasavvufi birikimi ve edebî duyarlılığı eserin bütününde belirgin biçimde hissedilmektedir. Eser; *İnsan Deniz, Şehirde Kar Sesi Var, Kuş*

Olup Uçmak ve *Bahçevan* başlıklı dört ana bölümden oluşmakta ve her bölüm, kendi içinde bağımsız alt başlıklarla genişlemektedir.

Değerlendirme

Eser, *İlk Söz*'de modern hayatın gürültüsü içinde “konuşma ihtiyacımıza” dair bir tespitle başlıyor. Kemikli; konuşmaktan çok dinlemeye, tüketimden çok temaşaya, kalabalıktan çok insanın kendi iç sesine yönelmektedir. Kemikli, bu eseri kaleme almaktaki temel amacını “*Sebepe ey!*” haykırışıyla insanı varlık üzerine yeniden düşünmeye çağırarak ve kalıcı bir söz aracılığıyla hakikatin kapısını aralamak şeklinde açıklamaktadır. Yazar, bu doğrultuda “sebepe” kavramını, insanı asıl hakikate davet eden sarsıcı bir ses olarak nitelemektedir. Kemikli, ilk bölümde; *İnsan Deniz, Denizin Musikîsi, Denizin Dili, Yalancı Bahar* ve *Mudanya'da Denizi Temaşa, Yağmura, Rüzgâra ve Şehre Dair, Suyu, Şiire ve Tarihe Dokunmak, Kayıp Gece* ve *Eksik Gören Eksiktir* başlıklı yazılarla; deniz, su, yağmur, gece ve şehir imgeleri üzerinden insanın iç dünyasını, fânîlik duygusunu ve modern hayat karşısındaki yalnızlığını ele almaktadır. Yer yer hatıra ve günlük üslup özelliklerini taşıyan bu yazılarda deniz ve su, insan ruhunun derinliğini ve hakikat arayışını simgeleyen metaforik unsurlar hâline gelirken yazarın varlıktaki yaratılışı ve Yaradan'ı idrak etme çabasıyla yöneldiği *Yâ Hayy* zikri, metni vahdet-i vücud felsefesine bağlayarak irfanî yönü güçlendirmektedir. Kemikli'nin Sezai Karakoç, Sait Faik ve Cevat Şakir'e yaptığı göndermeleri de anlatının edebî yönünü beslemektedir. Bunun yanında şehir hayatının tabiattan ve iç huzurdan uzaklaştırıcı yönü eleştirel bir bakışla işlenmekte, dinginlik ve tefekkür kaybının nedeni olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan, modern aklın “eksik” gördüğü şehrin meczuplarını ve arifleri aslında o şehrin ruhunu ayakta tutan, toplumsal vicdanı tamamlayan asıl unsurlar olarak konumlandırılan ve toplumun dışladığı insanları merkeze alan Kemikli, insanı yalnız toplumsal ölçülerle değerlendirmenin eksik bir bakış olduğunu vurgulamaktadır.

Kitabın ikinci bölümü olan *Şehirde Kar Sesi Var*; ağırlıklı olarak şehir, tabiat ve insan ilişkisi etrafında şekillenen yazılardan oluşmaktadır. Eserde; Bursa, Tokat, Sivas, Safranbolu, Amasya ve Gaziantep (Kutnu) şehirleri yalnız tarihî özellikleriyle anlatılmaz; her biri bir medeniyet hafızasının taşıyıcısı olarak değerlendirilir. Kemikli'ye göre şehir; *insanın inancı, estetik anlayışı ve kültürel birikimiyle şekillenen canlı bir organizmadır*. Özellikle Bursa merkezli yazılarında Emir Sultan ve Hacı Bayram Veli gibi isimler üzerinden kurulan şehir tasavvuru dikkat çekmektedir. *Şehri kâmil insan kurar* düşüncesi, kitabın şehir anlayışını açık biçimde ortaya koyar. Şehir, mimari yapılarından ibaret görülmeyip insanın ahlakı, merhameti ve irfanıyla biçimlenen bir hafıza alanı olarak değerlendirilmektedir. Bu bölümlerde hatıra atmosferi güçlü biçimde hissedilir. Sahaflar, kahvehaneler, çay ocakları, öğrenci evleri ve dost sohbetleri, yazarın zihninde yalnız geçmişe ait ayrıntılar olarak yer almanın ötesinde bir kültür ikliminin parçalarına dönüşmektedir. Bu nedenle eser, yer yer kültürel bir yazı ve hatırat niteliği de kazanmaktadır. Özellikle eski kitaplarla kurulan

ilişki, geçmişle konuşma duygusunu güçlendirmektedir. Kitabın önemli bir bölümü insanın iç dünyasına ve ahlakî dönüşümüne ayrılmıştır. *Kuş Olup Uçmak, Aktif Tembellik, Kenarda Durabilmek, Takdir ve Tenkit, İnsanı Konuşmak* başlıklı yazılarında modern insanın hırs, gösteriş, hız ve tüketim karşısındaki durumu tartışılmaktadır. Modernitenin dayattığı görünürlük hırsı ve şöhret arzusu bir afet olarak nitelendirilmektedir. Yazar, sürekli bir üretim ve koşturmaca hâline karşı tefekkür etmek için durmayı ifade eden “*aktif tembellik*” kavramını kullanmaktadır. Tasavvufi düşüncenin “*halvet, tefekkür, kanaat ve muhasebe*” gibi kavramları, bu yazıların düşünsel arka planını oluşturmaktadır.

Bahçevan başlığını taşıyan son bölüm, yazarın medeniyet tasavvurunu daha kişisel ve kültürel bir boyuta taşımaktadır. Burada “bahçevan” metaforu; kültürü ve irfanı koruyan, onu nesilden nesile aktaran bilge şahsiyetleri temsil etmektedir. Kitabın ilerleyen bölümlerinde; okuma, kitap ve yalnızlık temaları öne çıkmaktadır. Kemikli’ye göre kitap; sadece bilgi vermekten ibaret olmayıp okuru dönüştüren, onunla konuşan ve kendisine ayna tutan canlı bir varlıktır. Özellikle *okumak, kayıtlı buluşmaktır* düşüncesi, eserin okuma eylemine yüklediği anlamsal çerçeveyi belirlemektedir. Buradaki “kayıt” kavramı, salt kâğıda dökülmüş bir metinden ibaret kalmayıp; geleneği, hafızayı ve varoluşun yazıya tecelli eden izlerini ifade etmektedir. Dolayısıyla okumak, zaman ve mekân sınırlarını aşarak bu tarihî-kültürel müktesebatla doğrudan bir irtibat kurmaktır. Bu yönüyle okuma eylemi, insanı dönüştüren, onu kendi hakikatiyle ve insanlığın ortak birikimiyle yüzleştiren varoluşsal bir karşılaşmadır. Yazarın *değişince yalnızlaşacak* ifadesi, okumanın varoluşsal yönünü açığa çıkarır. *Tek başına çoğalabilmek* ifadesi ise dikkat çekici düşüncelerinden biridir. İnsan, kalabalık içinde yalnızlaşabilir. Fakat hakiki okuma ve tefekkür edebilme kabiliyetiyle bu yalnızlık içinde derinleşebilir. Kemikli’nin gelenek anlayışı da kitabın temel düşünce eksenlerinden biridir. O, geleneği geçmişte bırakmayıp bugüne taşınması gereken canlı bir hafıza olarak görür.

Eserin *Şerh, Şârih ve Ahmet Avni Konuk* başlıklı bölümünde şerh geleneği ayrıntılı biçimde ele alınmaktadır. Ahmet Avni Konuk’un çok yönlü kişiliği üzerinden “hakiki münevver” tipi anlatılır. Yazarın şârihleri *İsa nefesli bilgiler* şeklinde nitelemesi dikkat çekicidir. Bu ifade, şerhin kültürel hafızayı diriltici işlevine dikkat çekmektedir. Eserin en güçlü taraflarından biri de şiir ve medeniyet ilişkisi üzerine kurulan düşünsel çerçevesidir. Kemikli’ye göre Türk-İslâm Medeniyeti bir *şiir medeniyetidir*. Şiir; düşünmenin, hissetmenin ve hakikati sezmenin bir yoludur. Kur’ân’ın *söz mucizesi* olması, klasik şiirin metafizik yönünü belirleyen temel kaynak olarak görülmektedir. Kemikli, şiirin köksüz bir yenilik anlayışıyla değil de gelenekle kurduğu ilişki içinde anlam kazandığını savunur. *Şiir bir gelenek işidir* düşüncesi bu yaklaşımın özeti gibidir. Gelenek, yazarın ifadesiyle *bugüne sirayet eden huzmelerdir*. Bu nedenle hakiki yenilik, geçmişi inkâr etmeyip onu yeniden yorumlamakla mümkündür.

Yûnus Emre, Mehmet Âkif Ersoy ve Mehmet Âkif İnan üzerine yazılan bölümler, kitabın insan ve medeniyet anlayışını daha görünür hâle getirmektedir. Yûnus Emre, gönül merkezli insan anlayışının temsilcisi olarak ele alınmaktadır. *Gönül Çalab’ın tahtı* düşüncesi etrafında; insanın

kutsallığı, kardeşlik, tevazu ve merhamet vurgulanır. Mehmet Âkif Ersoy, korku kültürü karşısında ahlaki cesaretin ve millî hafızanın sesi olarak yorumlanmaktadır. İstiklâl Marşı'nın *Korkma!* hitabı üzerinden yapılan değerlendirmeler, modern toplumun korkularla kuşatılmış yapısına yönelik önemli bir eleştiri niteliğindedir. Mehmet Âkif İnan'da ise şiirin kaybedilmiş medeniyet dili ve iç sesi olarak yeniden aranma çabası şeklinde yorumlanması yer almaktadır. *Bulup unuttuğum mısra* cümlesi de insanın kaybettiği hakikati temsil etmektedir.

Eserin dikkat çekici yönlerinden biri de tasavvufi düşünceyi gündelik hayatın somut unsurlarıyla ilişkilendirebilmesidir. Bahçe, çınar, kahvehane, sahaf, mektup, çay, sokak lambası, değirmen ve yağmur gibi sıradan görünen ayrıntılar, Kemikli'nin metinlerinde düşünsel çağrışımlarla genişleyen sembollere dönüşmektedir. Özellikle *Zaman Değirmeni* başlığı, kitabın en yoğun sembolik yazılarından birini oluşturmaktadır. Değirmen, zamanın insanı dönüştüren ve arındıran yönünü temsil etmektedir. Su zamanın akışına, değirmen taşı ise insanın iç terbiyesine karşılık gelmektedir.

SONUÇ

İnsan, Deniz ve Hayat, şiirsel çağrışımlarla ilerleyen etkileyici bir üsluba sahiptir. Metinlerde metaforlar, tekrarlar ve soru cümleleri önemli bir yer tutar. Deniz, yolculuk, değirmen, çınar, sandık ve bahçe gibi imgeler, ele alınan şehirlerin ve şairlerin dünyasıyla birleşerek eserin tematik çerçevesini tamamlamaktadır. Bahçe gönle, gönül sanata, sanat vahye açılır; değirmen zamanla birleşir ve su, insan ruhunun akışına dönüşür. Bu yönüyle eser, düşünceyi doğrudan teorik olarak açıklamayıp imgeler ve sezgiler aracılığıyla kurmaktadır. Kemikli'nin dil ve üslubu yer yer sohbet havası taşımaktadır. *Ne dersiniz?*, *Sahi aşk nerede?* gibi soruları, okuyucuyu düşünsel muhasebenin içine çekmektedir. Bu nedenle klasik deneme ile irfanî sohbet arasında özgün bir anlatım alanı kurmaktadır. Metinler; türküler, şiir dizeleri ve halk anlatılarıyla zenginleştirilerek klasik akademik üslubun kalıplarından sıyrılmış ve yaşayan bir “irfan dili” inşa edilmiştir.

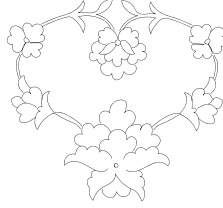
Özellikle tasavvufi kavramların yoğun bir şekilde kullanılması, bu alana uzak okurlar için konunun zor anlaşılmasına neden olabilir. Ayrıca bazı bölümlerde tekrar eden metaforlar ve benzer düşünce ifadeleri, kitabın ritmini yer yer yavaşlatmakta özellikle modern hayat eleştirisinin bazı yazılarda benzer ifadelerle tekrar edilmesi, kitabın bütünlüğünü güçlendirmekten çok dağınık bir izlenim bırakabilmektedir. “Gönül, medeniyet, hakikat, yalnızlık, irfan ve iç ses” kavramlarının sık kullanılması, bazı yazılarda düşünsel yoğunluğu azaltmaktadır. Bununla birlikte bu tekrarlar, eserin sohbet ve tefekkür merkezli yapısının doğal sonucu olarak da değerlendirilebilir. Ancak bütün bu yönlerine rağmen eserde; şehir, insan, gelenek, şiir ve modern hayat üzerine samimi ve düşünmeye teşvik edici bir anlatı kurulabilmektedir.

Sonuç olarak Kemikli'nin bu eseri; Türk-İslâm edebiyatı, şehir kültürü ve modern tasavvuf okumaları bağlamında literatüre yapılmış bir katkıdır. Kitabın en belirgin gücü; şehir kültürünü ve

modern insanı temele alan bir yaklaşımla, Sadî-i Şîrâzî'nin (ö. 6921/1292) *Gülistân*'ından Cemil Meriç'e uzanan köklü bir gelenekten beslenerek müellifin kendi dünyası özelinde özgün bir te-fekkür biçimi geliştirebilmesidir. Kitap boyunca denizden şehre, şehirden iç dünyaya ve nihayet dostluk bahçesine uzanan kurgu, sistematik bir manevi seyri takip etmektedir. Modern hayatın hız ve gürültüsü içinde yavaşlamayı, düşünmeyi ve insan kalabilmeyi hatırlatan bu kıymetli çalışmayla beraber yazarın aynı seride kaleme aldığı *Şehir Hayat ve Derviş*, *Şiir ve Hikmet*, *Sufî Aşk ve Ölüm* başlıklı diğer çalışmaları da tematik bütünselliği destekleyen zikredilmeye değer, tamamlayıcı me-tinlerdir.

KAYNAK

Kemikli, Bilal. *İnsan Deniz ve Hayat*. Bursa: Kitabevi Yayınları, 2. Baskı, 2016.

Klasik Divan

Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi (KD-UDKEAD)
International Journal of Language, Culture and Literature Researches (KD-IJLCLR)

E-ISSN: 3023-820X
Yaz 2026 Summer 2026
Cilt 3 Volume 3
Sayı 1 Issue 1